

Arbeidsmarkt

**WERK ZAT ...?!
EN ... HOEVEEL VANGT DAT?**

Uitwerkingen

HAVO

Economie

2010 – 2011 VERS

Uitwerkingen Module 7: Speciale markt 1: De Arbeidsmarkt, Werk zat 2010/2011
VERS

Opdracht 1:

- a. Er is sprake van ontslagen en verlies van arbeidsplaatsen dus er is een ruime arbeidsmarkt (meer aanbod dan vraag)
- b. Zekerheid dat je je baan behoudt en dat er voldoende werkgelegenheid is voor veel werknemers is ook een zwaarwegend belang.
- c. Als er een ruime arbeidsmarkt is zullen de lonen niet stijgen of misschien wel iets dalen. De ondernemer kan personeel krijgen dat bereid is voor minder geld een baan te accepteren.

Opdracht 2:

- a. In Schoorl zijn de loonkosten per product $\text{€ } 22,00 / 10 = \text{€ } 2,20$
De totale kosten zijn dan $\text{€ } 2,20 + \text{€ } 1,80 = \text{€ } 4,00$. De winstmarge is dan $\text{€ } 5,00 - \text{€ } 4,00 = \text{€ } 1,00$. Dat is 20% van de verkoopprijs.
In Easterein zijn de loonkosten per product $\text{€ } 20,0 / 10 = \text{€ } 2,00$.
De totale kosten zijn dan $\text{€ } 2,00 + \text{€ } 1,80 = \text{€ } 3,80$. De winstmarge is dan $\text{€ } 5,00 - \text{€ } 3,80 = \text{€ } 1,20$. Dat is 24% van de verkoopprijs.
Conclusie: de productie is op beide locaties winstgevend genoeg. Easterein is het meest aantrekkelijk.
- b. Productiekosten $\text{€ } 20,- / 10 + \text{€ } 1,80 = \text{€ } 3,80$. De winstmarge is dan $\text{€ } 4,- - \text{€ } 3,80 = \text{€ } 0,20$. Dat is 5% van de verkoopprijs.
Conclusie Kees kan beter niet produceren.
- c. Cees kan de hogere kosten alleen opvangen door een sterke automatisering waardoor de werknemers meer pantoffels per uur kunnen produceren of door een kwalitatief betere pantoffel te maken, waardoor de verkoopprijs omhoog kan.

Opdracht 3:

Jaar	(bruto)loonkosten per werknemer	Totale loonkosten 50 werknemers	Loonkosten per eenheid product / per brilletje zonder machine	kosten per eenheid product /per brilletje met machine
2008	€ 20.000,-	€ 1.000.000,-	€ 0,40	€ 0,48
2009	€ 22.000,-	€ 1.100.000,-	€ 0,44	€ 0,48
2010	€ 24.000,-	€ 1.200.000,-	€ 0,48	€ 0,48
2011	€ 26.000,-	€ 1.300.000,-	€ 0,52	€ 0,48
2012	€ 28.000,-	€ 1.400.000,-	€ 0,56	€ 0,48

De machine kost €6.000.000,-. De afschrijving is €6.000.000,- / 5 = € 1.200.000,-. Tot 2010 is arbeid goedkoper als de machine. In 2010 is arbeid even duur als de machine. Vanaf 2011 is de machine goedkoper als de machine. In de laatste twee kolommen zijn de alléén de assemblagekosten bekeken. Dit zijn de enige kosten die door beslissing beïnvloed worden. Bovendien heb je alleen hiervan de gegevens.

Opdracht 4:

- Het produceren van de horloges zelf vraagt gekwalificeerd personeel, dat in Roemenië niet aanwezig was.
-

	Nederland 2007	Nederland 2008	Nederland 2009	Roemenie	China
Aantal werknemers	40	42	42	45	70
Bruto loonkosten per week	€ 120.000,=	€ 140.000,=	€ 160.000,=	€ 120.000,=	€ 160.000,=
Productie / aantal horloges per week	12.000	12.000	12.000	10.000	8.000
Aantal gewerkte uren per week	1.200	1.200	1.200	2.000	4.000
Bruto loonkosten per uur	€ 100,=	€ 116,67	€ 1333,33	€ 60,=	€ 40,=
Arbeidsproductiviteit (productie, aantal horloges per uur)	10	10	10	5	2
Loonkosten per horloge (p.e.p.)	€ 10,=	€ 11,67	€ 13,33	€ 12,=	€ 20,=

- c. 2009
- d. De arbeidsproductiviteit in China is veel lager, waardoor de loonkosten per eenheidproduct toch hoger zijn.
- e. De grotere afstand kan betekenen dat een bestelling langer onderweg is en de transportkosten hoger zijn. Het kan ook zijn dat de kwaliteit in China onvoldoende is. Een andere reden kan zijn dat productie in China leidt tot het illegaal namaken van de horloges. Door de grotere cultuurverschillen met China is het sluiten van contracten ingewikkelder en tijdrovender, dit leidt tot hogere transactiekosten.

Opdracht 5:

a.

Bedrijf	BV A	BV B	BV C	BV D
Bruto loonkosten per uur	30 euro	30 euro	25 euro	36 euro
Productie per uur (arbeidsproductiviteit)	500 blikken soep	600 blikken soep	500 blikken soep	800 blikken soep
Loonkosten per blik soep (p.e.p.)	€ 0,06	€ 0,05	€ 0,05	€ 0,045

- b. BV D want die heeft de laatste loonkosten per eenheidproduct.
- c. Nee
- d. BV D
- e. Ja want het bedrijf biedt het hoogste uurloon.

Opdracht 6:

- a. BV W indexcijfer van de loonkosten p.e.p = $98 / 102 = 96,08$ is de grootste daling
- b. BV X indexcijfer van de loonkosten p.e.p = $103 / 99 = 104,04$ is de grootste stijging

Opdracht 7:

a.

	Nederland	Lagelonenland
Lonen per uur (loonkosten)	€ 40,=	€ 2,=
Productie per uur (arbeidsproductiviteit)	1000 tandenborstels	40 tandenborstels
Loonkosten per product	€ 0,04	€ 0,05

- b. Nee de kosten per product zijn in Nederland lager.

Opdracht 8:

- a. In de landen waar de arbeidsproductiviteit sneller groeit dan de lonen. Dus in land C en in land E
- b. Land A sterk stijgende kosten en dalende productiviteit
- c. In landen C en E door lager loonkosten p.e.p. stijgt de internationale concurrentiepositie waardoor er meer vraag is naar producten uit deze landen waardoor ook de vraag naar arbeid toeneemt.
- d. De krapte op de arbeidsmarkt leidt ertoe dat de lonen sterker gaan stijgen, want de werkgever moeten gaan concurreren om de beschikbare arbeidskrachten.
- e. De hogere loonstijging in land C en E leidt op termijn tot een verslechtering van de concurrentiepositie van deze landen waardoor de vraag naar arbeid weer daalt en de arbeidsmarkt verruimt.

Opdracht 9:

- a. Schoenen, Textiel, kleding, speelgoed, service- of helpdesk
- b. Auto's, machines, aardolieproducten
- c. Een bepaalde fiets: je kunt een massa exemplaar nemen – of een waarbij er heel veel unieke zaken door gespecialiseerde arbeid aan de fiets wordt toegevoegd Deze bedrijven hebben zich toegelegd technische innovatie met nieuwe materialen of op een hogere kwaliteit. Ze hebben zich toegelegd op een deelmarkt waarop prijs een minder grote rol speelt.
- d. Met name arbeidsintensief: vanwege de relatief goedkope arbeid (maar misschien ook wel omdat daar de eisen rondom arbeid minder streng waren...
- e. Speciaal maatwerk... Denk aan een zelfgemaakte trouwjapon...
- f. Onderwijs, gezondheidszorg, makelaars, baliemedewerkers van banken, kappers. Diensten worden meestal geconsumeerd op de plaats waar ze geproduceerd worden. Ze kunnen dus niet op afstand geleverd worden.

(Dit geldt niet voor alle diensten want bv. Softwareontwikkeling, boekhouding en helpdeskservice kunnen heel goed op afstand geproduceerd worden. Dit gebeurt ook steeds meer)

Opdracht 10:

Overheden zijn voor een zeer groot deel afhankelijk van vastgelegde afspraken en liggen op korte termijn min of meer vast. Bij gezinnen speelt dit ook, maar is er iets meer speling door bijvoorbeeld keuze andere supermarkt, minder of anders eten etc..

Opdracht 11:

- a. Landbouw, visserij en de mijnbouw
- b. De industrie bv. De metaalindustrie of de levensmiddelenindustrie
- c. Bankieren, verzekeren, uiterlijke verzorging, detailhandel, vervoer, ontwerpen, etc
- d. Les geven, verplegen, rechtspreken, bestemmingsplannen maken.
- e. In de quataire sector en tertiaire sector, in die sectoren is weinig arbeidsproductiviteitsstijging mogelijk
- f. In de secundaire sector en de primaire sector

Opdracht 12:

- a. In de primaire sector is een sterke productiviteitsstijging geweest, terwijl de vraag producten uit deze sector veel minder hard is gestegen.
- b. De vraag naar industriële producten is tot 1960 sneller gegroeid dan de arbeidsproductiviteit. Na 1960 deed de gestegen welvaart de vraag naar

Opdracht 13 :

- a. Door de gestegen welvaart komt er meer behoefte aan dienstverlening. Bovendien groeit de arbeidsproductiviteit in de dienstverlening veel minder snel dan in de industrie, omdat die daar minder kan groeien. Mensen zien niet graag een vrachtwagen zonder chauffeur, willen niet les krijgen van, een medische diagnose gesteld zien of in een kroeg bediend worden door een robot.
- b. Voor de quataire sector de non profit diensten moet de overheid budgetten beschikbaar stellen of in ieder geval vaststellen. De werkgelegenheid is hier dus afhankelijk van politieke besluitvorming.

Opdracht 14:

- a. Studeren leidt op korte termijn een laag inkomen, maar omdat je je kennis en vaardigheden uitbreidt kan je na je studie een hoger inkomen verdienen met een interessante baan

Werken leidt op korte termijn tot een hoger inkomen, maar minder kansen om op den duur door te groeien naar een beter betaalde interessante baan

Back packen leidt op korte termijn tot veel plezier, maar niet tot relevante werkervaring, die het mogelijk maakt een betaalde interessante baan te vinden

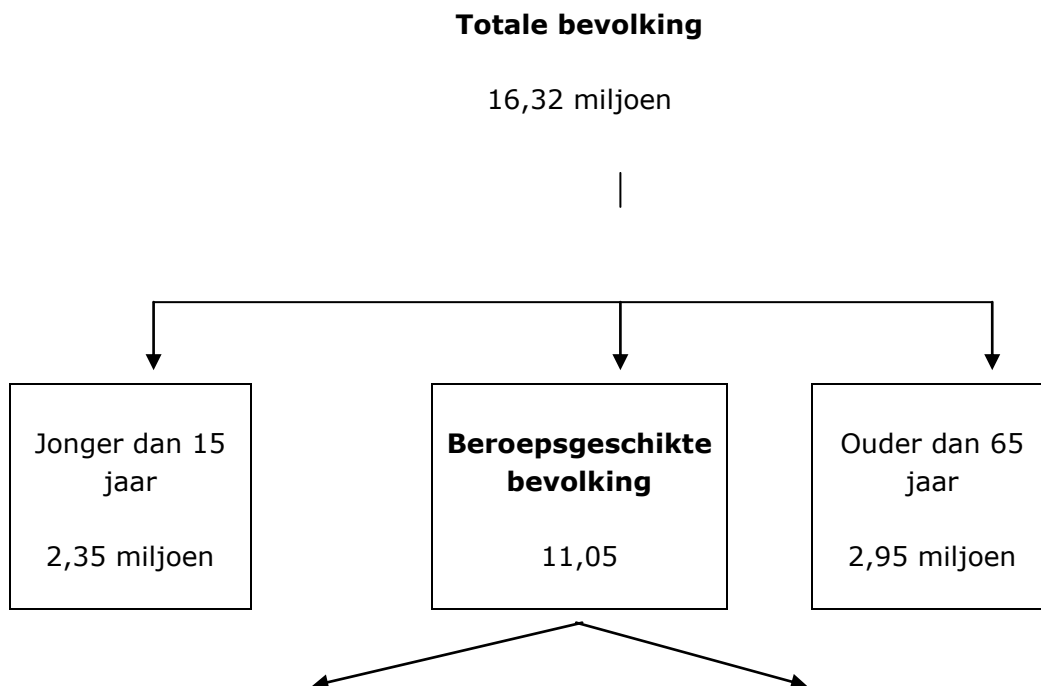
- b. Als het loon wat je direct kan verdienen stijgt dan wordt direct gaan werken aantrekkelijker of anders gezegd dan worden de opofferingskosten van de twee andere alternatieven hoger

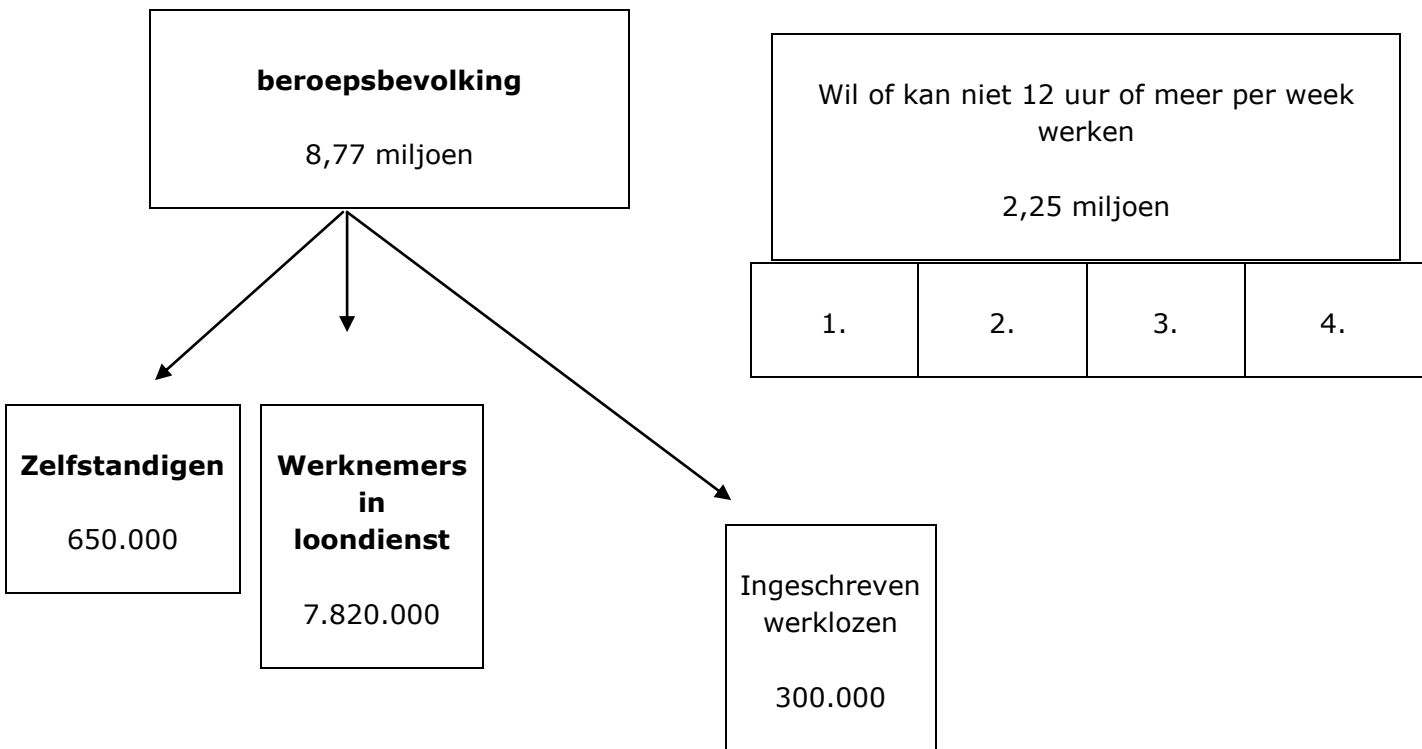
Als het loon na de studie hoger wordt, dan wordt studeren aantrekkelijker en de opofferingskosten van de twee alternatieven hoger.

Berichten over oplopende werkloosheid kunnen ertoe leiden dat back packen minder aantrekkelijk wordt omdat de kans groter is dat je na dat jaar minder makkelijk een baan kunt vinden.

Opdracht 15:

- a.

Opdracht 16.

- a. Verlengen leerplicht leidt tot een verkleinen van de beroepsgeschikte bevolking. Jongeren van 15 tot 18 jaar tellen dan niet meer mee.

Toetreden van migranten leidt tot een toename van de beroepsgeschikte bevolking

Verhogen van de pensioenleeftijd leidt ook tot een toename van de beroepsgeschikte bevolking. Ouderen van 65 tot 67 jaar tellen dan wel mee.

- b. Dit hangt ervan af of deze personen binnen de beroepsgeschikte bevolking horen tot de beroepsbevolking of de niet-beroepsbevolking (bv. arbeidsongeschikten) In dit geval lijkt het erop dat die invloed er inderdaad is.

Opdracht 17:

- a. Het zijn vooral vrouwen met kinderen die in deeltijd werken. Nederland is vanouds gewend dat ouders zelf voor kinderen zorgen. Vroeger gebeurde doordat de vrouw thuis bleef en de man kostwinner was.

Vanaf midden jaren 60 zijn vrouwen gaan werken, maar meestal in deeltijd

- b. Door de vergrijzing komen er meer ouderen een grotere groep werkenden maakt de lasten ervan beter te dragen.

Bovendien zijn er in veel sectoren tekorten aan personeel.

- c. De overheid kan zorgen dat er meer een goedkopere kinderopvang wordt aangeboden.

Opdracht 18:

- a. Hoe hoger de opleiding hoe meer de vrouwen blijven werken bij de komst van kinderen.
- b. Vrouwen met een lage opleiding hebben een relatief laag uurloon en een gemiddeld genomen minder interessante baan. Als verdiensten van het nauwelijks hoger zijn dan de kosten van kinderopvang is stoppen of minder gaan werken een relatief aantrekkelijke keuze.

Voor vrouwen met een hogere opleiding zijn de opofferingskosten van het stoppen met werk of minder gaan werken relatief hoger dus besluit hoger opgeleide vrouwen eerder om te blijven werken.

- c. Vrouwen voelen zich blijkbaar meer verantwoordelijk voor de kinderopvang. Ze wegen de opbrengsten van werk tegen de kosten van kinderopvang af.
- d. Mannen beschouwen zich als kostwinner en vinden blijkbaar dat vooral vrouwen verantwoordelijk zijn voor kinderopvang.

(al bleek bij opdracht 17 dat in Nederland internationaal vergeleken veel mannen part time werken)

- e. Mannen die kunnen werken, werken meestal al en gaan niet meer werken, maar soms zelfs minder.
- f. Wel meer kans op werk en een hoger uurloon kan het aantrekkelijker maken de zorgtaken uit te besteden.

Opdracht 19:

Als er veel vraag is naar personeel is het aantrekkelijk direct te gaan werken en geld te gaan verdienen voor een relatief goede beloning. Jongeren worden naar de arbeidsmarkt gezogen.

Als er werkloosheid is worden jongeren ontmoedigd om werk te gaan zoeken. Het is dan aantrekkelijker om nog langer op school te blijven.

Opdracht 20:

Deze groep zal kleiner worden, als mensen niet aan de strengere voorwaarden voldoen zullen ze zich moeten gaan aanbieden op de arbeidsmarkt en dus werkloos of werkend worden.

Opdracht 21:

-

Opdracht 22:

- a. Werkloosheid betekent een overschot op de arbeidsmarkt dwz er is meer aanbod dan vraag naar arbeidskrachten.
- b. Het horizontale lijnstuk tussen de vraag en aanbodlijn.
- c.
 1. een relatief groot aantal mensen die in de arbeidsongeschiktheid regeling valt
 2. groeiende economie
 3. beroepsbevolking die nauwelijks meer groeit
 4. het gemiddeld kleine aantal uren dat de Nederlandse arbeidskracht werkt.

Opdracht 23:

- a. Een loonmatiging betekent dat lonen in Nederland minder hard stijgen dan in het buitenland. Bij een gegeven arbeidsproductiviteit verbetert dan de concurrentiepositie van Nederland.
- b. Kleinknecht denkt dat de relatief lagere lonen in Nederland de ondernemers lui maken; zij zullen minder gaan investeren in arbeidsbesparende techniek. Hierdoor stijgt de arbeidsproductiviteit in Nederland minder hard dan in het buitenland. Ondanks relatief lage lonen heeft Nederland dan geen lagere kosten per eenheid product. De concurrentiepositie verbetert dus niet.
- c. Omdat de arbeidsproductiviteit in Nederland minder stijgt in Nederland zijn er relatief veel arbeidskrachten nodig om een bepaalde productie te realiseren. Anders gezegd een lage prijs voor arbeid leidt tot een hoge vraag naar arbeid hierdoor ontstaat er krapte op de arbeidsmarkt.
- d. Door een hoger loon is het voor werkgevers aantrekkelijker om te investeren in arbeidsbesparende technieken. Hierdoor stijgt de arbeidsproductiviteit.

- e. De hogere arbeidsproductiviteit zorgt ervoor dat er minder arbeidskrachten nodig zijn. Hierdoor neemt de krapte op de arbeidsmarkt af.

Opdracht 24:

- a. Over het uurloon, de werktijden en over welke werkzaamheden er verricht moeten worden.
- b. Hij kan een loon boven het wettelijk minimum jeugdloon vragen, omdat Henk moeilijk personeel kan krijgen en hij als bijrijder veel tijdswinst oplevert.
- c. Op donderdag zijn voor Johan de opofferingskosten hoger, omdat hij daarvoor een basketbaltoernooi moet missen. Er zal dus meer tegenover moeten staan.

Opdracht 25:

- a. Goederenvervoer Nederland (werkgevers) en FNV Bondgenoten en CNV bedrjvenbond (werknemersorganisaties)
- b. Ja, de CAO is algemeen verbindend en geldt dus voor alle werknemers en alle werkgevers in de bedrijfstak.
- c. Van 1 april 2007 tot 1 oktober 2008 (er is nog geen nieuwe CAO dus dan blijft de oude doorlopen)
- d. Secundaire arbeidsvoorwaarden zijn moeilijk in geld waardeerbaar bv. Opleiding en scholing, arbeidsomstandigheden, werkoverleg, verzuim etc.

Opdracht 26:

- a. De werknemers willen compensatie voor de gestegen prijzen en een reële loonstijging
- b. In een dreigende recessie zijn werknemers bang om hun baan te verliezen en stellen de vakbonden zich daarom gematigd op
- c. Ze willen dat het niet dat de bedrijven de loonstijging uit eigen rekening moeten betalen, omdat dan de bedrijven niet in de financiële problemen komen en geen werkgelegenheid verloren gaat.
- d. Door de economische recessie is er minder vraag naar goederenvervoer. Hierdoor moeten de bedrijven sterker concurreren om orders te krijgen. Hierdoor zullen de prijzen onder druk komen te staan en kan de loonkostenstijging niet zo makkelijk worden doorberekend.

Opdracht 27:

- a. De inflatie en de arbeidsproductiviteitsstijging
- b. Stel dat een bedrijf in de uitgangspositie €10.000.000,- omzet, waarvan €6.000.000,- aan loonkosten wordt betaald en er €4.000.000,- winst wordt gemaakt. Als de prijzen met 5% stijgen wordt de omzet €10.500.000,-. Als de werknemers 5% prijscompensatie krijgen, worden de loonkosten €6.300.000,-. Voor de winst blijft er nog €4.200.000,- over. De winst stijgt dus ook met 5% met andere woorden. De verhouding tussen lonen en winst blijft gelijk.
- c. De lagere inflatie maakt het werkgeversbod aantrekkelijker van het nominale loon blijft reëel meer over.

Opdracht 28:

Zoekopdracht

Opdracht 29

- a. Het minimumloon is ingevoerd om alle werknemers een rechtvaardig geacht minimuminkomen te kunnen garanderen. Bovendien zorgt het minimumloon ervoor dat de concurrentie tussen bedrijven beperkt wordt.
- b. Jongeren krijgen een percentage van het minimumloon. Voor 15 jarigen is dat bv. 30% ofwel €414,34 Bruto per maand en voor 16 jarigen 34,5% ofwel €476,50 bruto per maand. Hoeveel je er netto van overhoudt hangt af van de belasting en de premies die ervan afgaan. Dit kan per persoon verschillen.
- c. Het wettelijk minimumloon is vanaf 1 januari 2009 €1381,20 Bruto. Dit geldt alleen voor werknemers vanaf 23 jaar.
- d. Er wordt vanuit gegaan dat jongeren nog ingewerkt en opgeleid moeten worden. Daardoor zou hun productiviteit lager liggen.

Een ander argument dat vaak gebruikt wordt is dat jongeren meestal nog geen gezin hebben en dus minder bescherming nodig hebben.

- e. Eigen mening.
- f. Dat is netto €609,83 (50%) van het minimumloon voor een alleenstaande
- g. Het hogere wettelijk minimumloon zorgt ervoor dat het aantrekkelijk is om te gaan werken.

Opdracht 30:

- a. De huidige directeur is begonnen in een moeilijke periode voor de Staatsloterij. Dan heb je bijzondere kwaliteiten nodig en die rechtvaardigen het hoge loon.

- b. Of: Het is een afspraak uit het verleden: het is afgesproken toen – het zou vreemd zijn als dat herroepen wordt.
- c. Iemand die in dienst van de Staat is of door de Staat wordt betaald zou niet meer moeten verdienen dan de Minister-president. Hij dient niet alleen zichzelf maar ook de publieke zaak.
Of: Dat deze vrouw veel verdient, terwijl ze geen enkel risico loopt. Het is eenvoudig geld verdienen en de beloningen van topbestuurders staan onder druk. Hij wil misschien via haar laten zien hoe hij hierover denkt en dat hij als linkse politicus dit soort grote verdiensten wil aanpakken.

Opdracht 31:

- a. Het verschil zit in het risico-element. Over het algemeen wordt verondersteld dat werken bij de overheid minder risico heeft. Dat is in ieder geval op financieel gebied (maar de reputatieschade die kan worden opgelopen kan wel groot zijn, want het is vaak een publieke functie).
- b. Dat mensen misschien minder snel bij de overheid willen werken, want veel mensen schatten de risico's van werken in het bedrijfsleven ook minder groot in, vooral als er ook nog eens een bonus aan gekoppeld kan worden.
- c. eigen mening.

Opdracht 32:

- a. Zoekopdracht
- b. Zoekopdracht
- c. Langdurig werklozen
Ongeschoolde arbeid

Opdracht 33:

- a. Alleen bij het derde artikel is geen negatieve invloed op de vraag naar arbeid te verwachten. In de andere gevallen geldt dit wel.
- b. de arbeidsmarkt wordt in die drie gevallen ruimer (maar was krap!)
- c. de lonen zullen onder druk komen.

Opdracht 34:

1. De quataire sector
2. De tertiaire sector
3. De tertiaire sector
4. De tertiaire sector
5. De quataire sector

6. De primaire sector
7. De tertiaire sector of de quataire sector
8. De primaire sector
9. De quataire sector
10. De quataire sector
11. De tertiaire sector

Opdracht 35:

Als het loon daalt, dan zal een werkgever eerder een personeelslid willen aannemen, omdat de kans dat deze een hogere productie heeft dan kosten, groter wordt. Bij een lagere prijs heeft hij eerder nut en wil je dus meer arbeiders...

Opdracht 36:

- a. Het zijn vooral vrouwen met kinderen die in deeltijd werken. Nederland is vanouds gewend dat ouders zelf voor kinderen zorgen. Vroeger gebeurde doordat de vrouw thuis bleef en de man kostwinner was. Vanaf midden jaren 60 zijn vrouwen gaan werken, maar meestal in deeltijd
- b. Door de vergrijzing komen er meer ouderen een grotere groep werkenden maakt de lasten ervan beter te dragen.

Bovendien zijn er in veel sectoren tekorten aan personeel.

- c. De overheid kan zorgen dat er meer een goedkopere kinderopvang wordt aangeboden.

Opdracht 37:

- a. Vanwege de emancipatie, waardoor het werken van moeders steeds meer geaccepteerd wordt.

De overheid heeft de arbeidsdeelname van vrouwen gestimuleerd door meer werk te maken van kinderopvang en door aan te dringen op economische zelfstandigheid van vrouwen.

- b. Omdat Nederlandse vrouwen soms in heel kleine deeltijdbaantjes werken.
- c. Omdat mensen met een hoog uurloon minder hoeven te werken om rond te komen. Anders gezegd de vraag naar vrije tijd neemt toe bij een hoger inkomen.
- d. Voor mensen die nog niet werken is een hoger uurloon is een reden om toch te gaan werken. Anders gezegd bij een hoger uurloon nemen de opofferingskosten van niet werken toe.

- e. Vrouwen zitten op het onderste deel van de curve voor de knik. Bij een hoger uurloon willen ze meer werken.

Opdracht 38:

Algemeen:

- De vraag naar arbeid op de lang(ere)termijn wordt bepaald door de loonkosten per eenheid product (die op zich weer bepaald wordt door de (bruto) loonkosten voor de werkgever en de arbeidsproductiviteit). Op korte termijn wordt de vraag door veranderingen in de bestedingen (consumptieve bestedingen, investeringen, overheidsbestedingen, netto vraag – export min import – van uit het buitenland) veroorzaakt. In de linkergrafiek wordt een toename als gevolg van een verandering van het loon weergegeven met de getallen 2 (daling) of 4 (stijging – het 'lopen langs de curve, net als bij de vraag naar goederen de oorzaak ervan de prijsverandering is -, de getallen 3 en 1 geven een toename respectievelijk afname van de vraag naar arbeid weer als gevolg van andere oorzaken dan het loon. Bij het aanbod geldt dezelfde redenering: is de loonsverandering de oorzaak van een aanbodverandering, is het antwoord 7 (toename) of 8 (afname). Bij een andere oorzaak wordt het 7 (stijging) of 5 (daling)

a. Artikel 1

Blijkbaar zit de klad in de verkoop van producten die Philips maakt. Er zijn minder mensen nodig voor de productie ervan. Lagere winsten zullen Philips zelf ook niet prikkelen om de investeringen op te voeren. Beide teruglopende bestedingen leiden tot minder vraag naar arbeid: pijl 1.

Artikel 2

Bij een (sterk) geringere inflatie of prijsstijging worden goederen relatief goedkoper dan voorheen. Dat maakt het aantrekkelijker om ze te kopen. De bestedingen nemen toe, daarmee de productie en de vraag naar arbeid: pijl 3.

Minder inflatie leidt ook tot een hoger reëel loon bij een gelijk nominaal loon. Dus neemt het aanbod toe, als gevolg van de prijs van arbeid zelf, het loon: Pijl 6.

Artikel 3

leidt tot een lager aanbod van arbeid. Pijl 5

Artikel 4

maakt het aantrekkelijker om te gaan werken. Het aanbod neemt dus toe: pijl 7.

(verder zal als gevolg van de grotere vraag naar kinderopvang in die sector de vraag naar personeel toenemen: pijl 3)

Artikel 5

Een dalende werkloosheid in Duitsland geeft aan dat de economie in Duitsland groeit. De bestedingen zullen zijn toegenomen, waardoor de productie en daarmee de werkgelegenheid is gestegen. Duitsland is de grootste handelspartner van Nederland. Een groeiende Duitse economie leidt dus ook tot een grotere export van Nederland naar Duitsland. ' Gaat het in Duitsland goed, gaat het in Nederland goed'. Een toenemende export is dus toenemende bestedingen in Nederland, waardoor de productie in Nederland stijgt en daarmee de vraag naar arbeid: pijl 3.

(En, minder werkloosheid in Duitsland leidt tot minder ingaande pendel vanuit Duitse arbeidskrachten op de Nederlandse arbeidsmarkt. Het aanbod neemt dus af. Pijl 5)

Artikel 6

De vergrijzing leidt tot minder aanbod van arbeid, maar tot meer vraag naar arbeid voor de verzorging van de ouderen. Pijl 5 en Pijl 3

Artikel 7

Het verplaatsen van werk naar India leidt tot minder vraag naar Nederlands personeel. Pijl 1

Artikel 8

Als studenten door deze maatregel sneller gaan studeren, en komt er dus meer aanbod op de arbeidsmarkt. Pijl 7

Artikel 9

Het aanbod neemt af omdat mensen minder gaan werken. Pijl 5

(Tegelijkertijd zullen werkgevers bij dezelfde vraag naar arbeid meer mensen nodig hebben. Als de vraag naar arbeid gemeten wordt in hoeveelheid mensen / personen, neemt die dus toe: pijl 3.)

Artikel 10

Een renteverlaging maakt lenen door consumenten en bedrijven goedkoper. Grotere leningen leiden tot meer consumptieve bestedingen en investeringen, en deze bestedingen leiden tot een grotere productie en daarmee de vraag naar arbeid: pijl 3.

Artikel 11

De lagere koopkracht leidt tot minder consumptie, daarom vragen bedrijven minder personeel. Pijl 1

Artikel 12

De kredietcrisis leidt minder vraag naar producten en dus tot minder vraag naar personeel. Pijl 1

Artikel 13

De gestegen investeringen leidt tot meer vraag naar personeel. Pijl 3

Artikel 14

De hogere loonkosten in de buurlanden leiden tot een beter concurrentiepositie voor de Nederlandse bedrijven. Hierdoor kunnen ze me meer verkopen / exporteren en stijgt dus de vraag naar arbeid. Als de nettolonen in het buitenland ook stijgen (wat uit de kop niet duidelijk wordt) kan het zijn dat er meer Nederlanders in het buitenland gaan werken, waardoor het aanbod daalt. Pijl 3 en pijl 5

Artikel 15

De werkgevers gaan investeren in arbeidsbesparende technieken. Hierdoor zal de vraag naar arbeid dalen. Pijl 1

Artikel 16

De Roemenen leidt tot meer aanbod van personeel . Pijl 7

Artikel 17

De investeringen leiden tot meer vraag naar personeel. Pijl 3

Artikel 18

De vraag naar mobieltjes leidt tot meer vraag naar personeel. Pijl 3 (De vraag naar personeel in bedrijven die `oude' mobieltjes maken daalt, in bedrijven die de `nieuwe' maken stijgt) (Jongeren die gaan werken om een mobieltje te kunnen betalen leiden misschien tot meer aanbod van personeel. Pijl 7)

Artikel 19

Het uitstel van de BTW verhoging leidt tot meer vraag naar producten en dus tot meer vraag naar personeel. Pijl 3

Artikel 20

De investeringen leiden direct tot werk, maar versterken ook de concurrentiepositie waardoor er nog meer vraag naar arbeid ontstaat. Pijl 3

Artikel 21

Het extra geld voor onderwijs leidt tot meer vraag naar onderwijspersoneel. Pijl 3

b. Artikel 1 leidt tot meer werkloosheid

Artikel 2 leidt tot minder (meer) werkloosheid

Artikel 3 leidt tot minder werkloosheid

Artikel 4 leidt tot meer werkloosheid
Artikel 5 leidt tot minder werkloosheid
Artikel 6 leidt tot minder werkloosheid
Artikel 7 leidt tot meer werkloosheid
Artikel 8 leidt tot meer werkloosheid
Artikel 9 leidt tot minder werkloosheid
Artikel 10 leidt tot minder werkloosheid
Artikel 11 leidt tot meer werkloosheid
Artikel 12 leidt tot meer werkloosheid
Artikel 13 leidt tot minder werkloosheid
Artikel 14 leidt tot minder werkloosheid
Artikel 15 leidt tot meer werkloosheid
Artikel 16 leidt tot meer werkloosheid
Artikel 17 leidt tot minder werkloosheid
Artikel 18 leidt tot meer werkloosheid
Artikel 19 leidt tot minder werkloosheid
Artikel 20 leidt tot minder werkloosheid
Artikel 21 leidt tot minder werkloosheid

- c. Artikel 1 leidt tot een lager loon
Artikel 2 leidt tot hoger (lager) loon
Artikel 3 leidt tot hoger loon
Artikel 4 leidt tot lager loon
Artikel 5 leidt tot hoger loon
Artikel 6 leidt tot hoger loon
Artikel 7 leidt tot lager loon
Artikel 8 leidt tot lager loon
Artikel 9 leidt tot hoger (uur)loon

Artikel 10 leidt tot hoger loon

Artikel 11 leidt tot lager loon

Artikel 12 leidt tot lager loon

Artikel 13 leidt tot hoger loon

Artikel 14 leidt tot hoger loon

Artikel 15 leidt tot lager loon

Artikel 16 leidt tot lager loon

Artikel 17 leidt tot hoger loon

Artikel 18 leidt tot lager loon

Artikel 19 leidt tot hoger loon

Artikel 20 leidt tot hoger loon

Artikel 21 leidt tot hoger loon

Opdracht 39:

- a. 10% geldt bij een hoogconjunctuur bij een krappe arbeidsmarkt vinden vele nieuwe aanbieders een baan en wisselen de werknemers ook makkelijker van baan.
- b.

Opdracht 40:

- a. Om te voorkomen dat ongeorganiseerde werknemers voor een iets lager loon gaan werken en dus de banen van de georganiseerde werknemers overnemen.
- b. Omdat ongeorganiseerde werkgevers anders lagere lonen zouden kunnen betalen dat de georganiseerde werkgevers en dus hun concurrentiepositie zouden kunnen verbeteren.
- c. Johan heeft als niet lid de zelfde rechten als georganiseerde werknemers zonder ervoor te betalen.
- d. Ten eerste kan hij invloed uitoefenen op de CAO-onderhandelingen, bovendien biedt de vakbond ook individuele rechtsbescherming bij conflicten op het werk.

- e. Hij profiteert van het werk van de vakbond zonder er aan te betalen. Economen noemen hem een free rider.
- f. De FNV, de CNV en de Unie
- g. Het VNO/NCW en MKB-Nederland
- h. Een staking is een sterk actiemiddel. Een werkgever wordt financieel getroffen door een staking zodat de werkgevers zich gedwongen kunnen voelen om toe te geven om verder schade te voorkomen.
- i. Een staking is een openlijk conflict, waardoor er wantrouwen tussen de onderhandelaars ontstaat. Uiteindelijk moet er toch weer onderhandeld worden, maar door de verslechterde sfeer zal dat moeilijker gaan.
- j. De Nederlandse vakbeweging heeft relatief veel invloed omdat ze zoveel overlegt met de werkgevers en de overheid. Meer staken kan ertoe leiden dat ze minder serieus worden genomen als overlegpartner terwijl niet zeker is of ze met de staking winnen.

In landen waar minder centraal overleg is wordt daarom makkelijker en veel meer gestaakt, omdat met toch weinig te verliezen heeft.

Opdracht 41:

- a. Door het rookverbod blijven er klanten weg uit de kleine cafés, die geen rokersvoorzieningen hebben gerealiseerd. Hierdoor kunnen deze cafés in de problemen komen waardoor ze mensen moeten gaan ontslaan.
- b. Het rookverbod is ingevoerd om werknemers in de horeca een rookvrije werkplek te kunnen garanderen. Of dat deze ingreep rechtvaardigt is een eigen mening.

Opdracht 42:

- a. Als ze beter spelen dan is het logisch (hard trainen). En als ze een uniek talent hebben, waarom niet? Alleen gaat het natuurlijk de mate waarin ze meer krijgen die misschien echt te groot is...
- b. Eigen mening.
- c. eigen mening
- d. tja, naar het buitenland misschien?
- e. wil ook meer...
- f. eigen mening
- g. gaan naar het buitenland, worden op een andere manier beloond (die we dan niet zien...)
- h. -

Opdracht 43:

- a. Schoonmaaksector, supermarkten en de horeca. Het zijn sectoren waarin er veel ongeschoold werk wordt verricht.
- b. .
- c. Lijn 1 ligt boven het evenwichtsloon en geeft het minimumloon aan.
- d. Aan de aanbodkant bekent het minimumloon dat een deel van het aanbod werkloos is. Dat deel wil ook wel voor een iets lager loon gaan werken hierdoor ontstaat een steeds verdergaande loondaling.
- e. Aan de vraagkant hebben de werkgevers keuze uit personeelsleden die graag de baan willen. Ze kunnen dus een iets lager loon bieden.
- f. Het stuk tussen de vraag en aanbodlijn van lijn 1
- g. Eigen mening
- h. Voorbeeld:
Nadeel: lonen kunnen niet dalen als de markt dat eigenlijk nodig heeft
Voordeel: minimumloon beschermt de werknemer en zorgt voor koopkracht.
- i. Een minimumloon verkleint het vragerssurplus (werkgeverssurplus)
Het aanbiederssurplus wordt groter.

Opdracht 44:

- a. Werkgevers hopen met nieuwe arbeidskrachten extra winst te maken bovendien moeten Polen nog ingewerkt worden
- b. Polen zijn als nieuwkomers niet altijd op de hoogte van hun rechten, bovendien willen ze graag werken omdat zelfs een loon onder ons minimumloon hoger is dan ze in Polen kunnen verdienen.
- c. Eigen mening